



KORRALDUS

15. märts 2024 nr 1-3/24/84

Pärandniitudel puhkeaasta ja kogu alal niitmise kohustuse määramine

Tulenevalt Keskkonnaameti peadirektori 04.05.2023 käskkirjas nr 1-1/23/52 antud volitustest ning Maaeluministri 23.12.2022 määruse nr 79 „Pärandniidu hooldamise toetuse“ § 8 lõige 2 ja 3 ning § 9 lõige 3 alusel ning arvestades korralduse punktis 2 toodud asjaolusid ning lähtudes punktis 3 esitatud põhjendustest

1. OTSUSTAN

1.1 KeA spetsialist määrab EAGIS süsteemis kogu ala ära niitmise järgmistel juhtudel:

- 1.1.1 niidul on laienevat võsa;
- 1.1.2 niit on hiljuti taastatud, nõrgalt kamardunud, puittaimed annavad palju juurevõsusid;
- 1.1.3 niidul vohavad suurekasvulised taimeliigid nagu näiteks jäneskastik, angervaks, pilliroog, päideroog, mets-harakputk, kerahein;
- 1.1.4 niidul on invasiivseid võõrliike;
- 1.1.5 niit on elupaigatüübi kohta viljakas, kõrge lopsaka rohuga;
- 1.1.6 niidul on niitmist takistavad mättad;
- 1.1.7 varem jäetud laikudel on niitmistingimused või elupaiga seisund halvenenud;
- 1.1.8 kui üleujutus, heina maha jäämine, reostus või muu tavatu sündmus on põhjustanud niidul toitainete kuhjumise ja tavalisest tugevama rohukasvu.

1.2 KeA spetsialist määrab EAGIS süsteemis ja niitmata laikude jätmise ja puhkeaasta võimaluse järgmistel juhtudel:

- 1.2.1 ala on kaua hooldatud, tugeva rohukamaraga, puittaimede juurevõsusid pole;
- 1.2.2 niit on elupaigatüübi kohta väheviljakas, madala rohuga;
- 1.2.3 rohukasv on tavaline või kiduram, sh põuakahjustustega;
- 1.2.4 niidul on mitmekesine taimestik, vahelduvad kõrgema ja madalama rohuga osad;
- 1.2.5 niidul on niitmistundlikke ohustatud liike;
- 1.2.6 mättaid pole või on madalad ja ei sega niitmist;
- 1.2.7 varasem niitmata jätmise ei näita ebasoodsaid muutusi;
- 1.2.8 alal on kaitsealuse maas pesitseva linnuliigi elupaik.

1.3 Sõltuvalt tingimuse püsivusest ja mõjust määrab KeA spetsialist EAGIS süsteemis kogu alal üle niitmise üle aasta vaheldumisi niitmata laikude jätmisega.

1.4 Kui niidu ohutegurid avalduvad väikesel osal niidust (alla 20%), siis määrab spetsialist niitmata laikude jätmise niidu nendesse osadesse, kus niidu seisund on hea.

1.5 Karjatavatele aladele võib määrata spetsialist puhkeaasta võimaluse ka siis, kui

ohutegurid avalduvad väikesel osal niidust (alla 20%) ja puhkeaasta jätmine ei too kaasa ohuteguri laienemist. Liigikaitseks olulistele rannaaladele puhkeaastat ei võimaldata.

2. ASJAOLUD

- 2.1 Maaeluministri 23.12.2022 määruse nr 79 „Pärändniidu hooldamise toetuse“ § 9 lõige 3 kohaselt peavad taotlejad jätma 5-30% niitmata, kui pärändniitu ei ohusta seisundi halvenemine.
- 2.2 Sama määruse § 8 lõige 3 kohaselt on taotlejal võimalus jätta heas seisundis niit ühel aastal kohustusperioodi jooksul hooldamata (nn puhkeaasta).

3. KAALUTLUSED

- 3.1 Pärändniitude hea seisund on pikaajaliselt tagatav ainult korrapärase hooldusega. Pärändniidu osaline niitmata jätmine on selle eesmärgiga potentsiaalselt vastuolus, kuna niitmata laigul käivituvad samad protsessid, mis niidu hülgamise puhul. Teisalt võib see aidata niiduelustikul toime tulla mõnede kaasaegse niiduhoolduse eripäradega.
- 3.2 Niitmine ja niite kokku kogumine mõjub niidu seisundile positiivselt, kuna hooldus surub maha suurekasvuliste liikide vohamist. Lisaks aitab niitmine ja niite kokku kogumine vältida kulumati tekimist, mis takistaks seemnete mulda jõudmist ja nõrgemate tõusmete tärkamist.
- 3.3 Igaks juhuks jäetud niitmata laigud soosivad tõenäoliselt hoopis tavalisi liike, mis ka niitmist hästi taluksid. Seega peavad niidutaimede soodustamiseks mõeldud niitmata laigud piirduma nende kohtadega, kus niitmata laikude jätmine mõjub elurikkust tõstvalt ega kahjusta niidu üldist seisundit ja niidetavust. Selleks tuleb esmalt püstitada soovitud eesmärk, mida on konkreetse niidu osade niitmata jätmisega võimalik saavutada. Eesmärgid on näiteks:
 - 3.3.1 taimede seemnelise paljunemise soodustamine;
 - 3.3.2 tolmeldajate ja rohurindes tegutsevate putukade ning ämblike elupaikade ja toidubaasi säilitamine;
 - 3.3.3 maas pesitsevate lindude kaitse.
- 3.4 Taimed:
 - 3.4.1 Valdav enamus niidutaimi talub iga-aastast niitmist hästi ega vaja erikohtlemist. Paljud liigid jõuavad viljuda enne heinaaega või õitsevad ja viljuvad edukalt ädalas. Teised levivad vegetatiivselt risoomide või võsunditega. Madalal asetsevad õied jäävad niidukist puutumata. Niitmine kahjustab eelkõige taimi, kel pole ühtegi eelpool nimetatud omadust.
 - 3.4.2 Niitmata jätmisel tuleks jätta niitmata kohad, kus õitsevad haruldased liigid nagu näiteks kãpalised. Mõnevõrra tasakaalustab mahaniitmist kãpaliste seemnetoodang – seemned on tolmpõened, neid moodustub taime kohta tuhandeid ja nad levivad kergesti tuulega. Üksikute edukalt viljunud taimede jãreltulijad võivad nii hajuda üle suure niiduala. Siiski saab kãpalisi ja teisi seemneliselt paljunevaid liike toetada, kui anda neile mõnel aastal võimalus takistamatult viljuda.
 - 3.4.3 Kui alal pole haruldasi liike, siis tuleks jätta niitmata kõige õiterikkam osad – sageli on need kuivemad kõrgendikud või kultuuristatud niitude puhul kunagisest vãetamisest ja/või künnist kõrvale jãanud servad.
 - 3.4.4 Kui niit on õitevaene, siis uute liikide sisse levimise soodustamiseks tuleks jätta niitmata see osa, mis piirneb liigirikkama kooslusega. Siis saavad naaberalalt pãrit taimed seemneid levitada ja arvukamalt kanda kinnitada.
 - 3.4.5 Kindlasti tuleb vãltida niitmata laigu jãtmist niidu ossa, kus on ohtralt suurekasvulisi, jõuliselt laienevaid liike nagu nãiteks jãneskastik, angervaks, pilliroog, mets- harakputk, kerahein.
- 3.5 Putukad ja ämblikud:
 - 3.5.1 Lõljalgseid hukub masinaga niitmistõid tehes. Kui hein niidetakse ja koristatakse

- käsitsi, siis töö käigus lüljalgseid enamasti massiliselt ei hukku. Mehhaanilistest niiduvahenditest on lattniiduk lüljalgsetele ja väikestele selgroogsetele ohutum kui erinevad rootorniidukid. Samas on ka vaalutid ja pallijad arvestatava mõjuga, nii et niiduki valikuga üksi pole võimalik putukate hukkumist nullilähedaseks viia.
- 3.5.2 Putukate ja ämblike seisukohast võiks niita nii vähe kui võimalik: niitmata laikude osakaal võiks olla suur ja laigud aastati samal kohal või lähestikku. Siin tuleb leida tasakaal koosluse n-ö rahule jätmise ja hooldamise vahel: pikemalt niitmata jätmine hakkab kahjustama niidutaimede kooslust, see omakorda putukate elutingimusi.
- 3.5.3 Soodustada tolmeldajate toiduallika – õite - kättesaadavust. Niitmise ja ädalas õitsevate taimede vahele jääb pikk lünk ning seepärast jätta niitmata laigud niidu õierikkamatesse osadesse.
- 3.5.4 Tolmeldajatele tuleb pöörata erilist tähelepanu, kui pärandniit asub intensiivsema maakasutusega põllumajandusmaastikus, kus ohutegureid on palju ja muid toitumis- ja elualasid vähe.
- 3.6 Linnud:
- 3.6.1 Probleemiks on lindude hukkumine niitmise käigus. Mida laiem ja kiirem on niiduk, seda raskem on selle eest pageda. Masina eest kõrvalepõikamisest üksi ei piisa: maaspesitsejate munad ja pojad on kerge saak röövlindudele ja väikekiskjatele, kui nad jäävad lagedale või liiga kitsaste rohusiilude varju.
- 3.6.2 Rukkirääk vajab tihedat ja kõrget rohurinnet. Ka vanalinnud ei põgene ohu eest lennates, vaid joostes. Seepärast on oluline, et niitmata laik (minimaalselt 15 m lai) piirneks sobiva elupaigaga, kuhu rääk saab edasi liikuda: lai rohune kraavikallas, mahajäetud heinamaa, varem niidetud rohumaa, kus on juba kõrge ädal vmt. Kui niidu ümber sobivat elupaika ei ole, siis jätta niitmata laik võimalikult suur ja kompaktne.
- 3.6.3 Rohunepi elualal jätta niitmata suhteliselt suurem osa alast (vähemalt 10 %, soovitatavalt rohkem). Niitmata laigu võib jätta mitu aastat samasse kohta aga väga lopsaka rohukasvu korral vahetada laigu asukohta iga aasta.
- 3.7 Luhad:
- 3.7.1 Luha madalatel, pikalt üle ujutatud osadel võimutsevad tihti suured tarnad ja kõrrelised. Liigirikkam taimestik kasvab pigem lammi kõrgematel osadel ja oru nõlvadel, mis jäävad vee alla lühidalt või mitte igal aastal. Heas seisundis lamminiidule on seega omane mosaiiksus ja võõndilisus. Loodusliku veerežiimiga säilinud luhaosadele liituvad sageli niisked kuivendatud heinamaad. Luhad on kõikjal väärtuslikud linnuelupaigad.
- 3.7.2 Jätta niitmata laigud luhale selliselt, et need hõlmaksid nii kuivemaid kui ka märjemaidsi (enamasti jõega risti). Nihutada niitmata laike järgmistel aastatel üles- või allavoolu.
- 3.7.3 Rohunepi või rukkiräägu esinemisel niitmisel arvestades nende vajadusi.
- 3.7.4 Eelistada suuremaid laike – avamaaliigid vajavad palju ruumi.
- 3.8 Puisniidud:
- 3.8.1 Eelistada väiksemaid niitmata laike.
- 3.8.2 Kui niidetakse käsitsi, siis tuleks jätta kaitstavaid liike ja õierohkeid kogumikke püsti valikuliselt. Täpselt taimestiku järgi valitud niitmata laigud võivad olla väiksemad, 5–10 % niidu pindalast.
- 3.8.3 Puisniitudel on sageli osi, mida üldse ei niideta – näiteks tihedamate puudesalude või põõsatukkade alused. Niitmata laikude osakaalu tuleb siiski arvestada selle niiduosa piires, mida muidu regulaarselt hooldatakse.
- 3.8.4 Puisniitudel on esmatähtis taimede liigirikkuse säilitamine. Puistuga alad avamaalindudele hästi ei sobi ja lüljalgseid toetavad nii looduslikud niitmistakistused (puude, põõsaste ja kivide ümbruses jääb alati veidi toidutaimi püsti) kui taimedest lähtuvalt jäetud niitmata laigud.
- 3.8.5 Kui on jäetud puhkeaasta, siis on oluline järgmisel suvel niita kogu niit.
- 3.9 Kultuuristatud niidud:
- 3.9.1 Kultuuristatud niitudeks on sellised alad, kus põllumajandus on jätnud niitudele

tugevama ja püsivama jälje. Need võivad olla kunagised küntud põllumaad või ainult väetamise ja tootlikumate heintaimede külviga pealt parandatud endised kultuurrohumaad. Kultuuristatud niitudele on iseloomulik lopsakam, aga liigivaesem rohustu ja viljakat mulda eelistavate liikide suur osakaal. Õigel hooldamisel need niidud pikkamisi taastuvad ja muutuvad liigirikkamaks. Kultuuristatud niidud on vaheaste liigirikaste pärandniitude ja intensiivselt kasutatava põllumajandusmaa vahel ning sageli paiknevad nad nii ka maastikus.

- 3.9.2 Et aidata niidutaimedel tagasi tulla, siis tuleks jätta niitmata laigud sinna, kus kõrval on liigirikkam kooslus (näiteks puisniit, loopealne) või väärtuslikud maastikuelemendid (kiviaed, põlispuude rivi, ojakallas vmt).
- 3.9.3 Kasutada räägusõbralikke hooldusvõtteid, sest tiheda ja kõrge rohuga niidud sobivad hästi rukkiräägu elupaigaks.
- 3.9.4 Vältida invasiivsete võõrliikide soosimist. Kui niidule on kolinud hulgalehine lupiin, kanada kuldvits või söödagaleega, siis niita kogu ala.
- 3.10 Muud niidud:
 - 3.10.1 Kultuuristamata arurohumaade taimestik on väärtuslik ja sageli õierikas – lähtuda neil taimedest ja tolmeldajatest.
 - 3.10.2 Soostunud niidud kipuvad mätastuma – mitte jätta samasse kohta niitmata laiku rohkem kui aastaks.
 - 3.10.3 Kuivad ja kidurad rohumaad taluvad niitmata olekut paremini, sobib jätta suuremaid niitmata laiuke.
- 3.11 Vältida tuleks niitmata laigu jätmist rohkem kui kahel aastal järjest samasse kohta.
 - 3.11.1 Igal aastal samalt kõrguselt ja samal ajal niites muutub rohukamar ühtlasemaks, kaovad väiksemad erinevused niidu niiskemate ja kuivemate osade vahel. See kitsendab toitumis- ja varjevõimaluste valikut.
 - 3.11.2 Kui sobivaid õierikkaid laiuke on pindalaliselt vähe, siis tuleks kavandada niitmata osad väiksemad, et neid saaks aastati vahetada.
- 3.12 Kui erinevate elustikurühmade või üksikute liikide vajadused vastuolus, siis eelistada antud kohas kõige olulisemat liiki (enim ohustatud või kõige efektiivsemalt soodustatav) või leida kompromisslahendus.

(allkirjastatud digitaalselt)

Gunnar Sein

juhataja

maahoolduse büroo

Teadmiseks: Gunnar Sein, Kadri Kuusksalu, Priit Kukk, Kaie Kattai, Kaie Sarv, Piret Sepp, Maarja Vilpart, Terje Väärtmaa, Mari Raja, Nete Kukk, Grete Jõgi

Kaidi Jakobson

peaspetsialist

maahoolduse büroo